

Усі права збережено.

Жодної частини цієї книжки не може бути відтворено або передано в будь-якій формі або будь-якими засобами, електронними чи механічними, включно з фотокопією, записом чи будь-якою системою зберігання та пошуку інформації, без письмового дозволу власників авторських прав.

Вортон Едіт

В75 Епоха невинності. Роман. — Харків : Вид-во «Ранок» : Фабула, 2024. — 400 с.

ISBN 978-617-09-2985-3

«Епоха невинності» — найзнаменитіший з романів видатної американської письменниці Едіт Вортон (1862–1937), який по праву вважають шедевром. Дія роману розвивається в 70-х роках XIX століття, а його персонажі належать до верхівки американського суспільства того часу — манірної, глибоко традиційної, глухої до нових віянь. Не дивно, що головні герої неминуче опиняються в конфлікті зі своїм оточенням і змушені робити нелегкий вибір. Чудовий сюжет, відточена письменницька майстерність, проникливі та психологічно достовірні образи героїв — усе це принесло Едіт Вортон Пулітцерівську премію 1921 року, вперше в історії присуджену жінці.

Популярність «Епохи невинності» і сьогодні воістину величезна — цьому сприяла блискуча екранізація, здійснена 1993 року режисером Мартіном Скорсезе з Мішель Пфайффер і Вайноною Райдер у головних ролях.

УДК 82-31

© В. Верховень, переклад укр., 2017

© «Фабула», макет, 2024

© Видавництво «Ранок», 2024

ISBN 978-617-09-2985-3

Едіт Вортон (1862–1937) — видатна американська романістка, перша жінка, удостоєна найпрестижнішої літературної нагороди США — Пулітцерівської премії.

Майбутня письменниця народилася у Нью-Йорку, в багатій аристократичній родині. Дитинство та юність минули в Європі, де Едіт зблизилася з багатьма відомими письменниками того часу. Особливий вплив на її творчість мав класик англо-американської літератури Генрі Джеймс. Коли Едіт виповнилося двадцять три, вона вийшла заміж за Едварда Вортона, банкіра з аристократичної бостонської родини. Цей шлюб невдовзі розпався через подружні зради чоловіка, але тільки 1913 року Едіт удалося домогтися розлучення. Проте ще 1908-го вона втекла у Францію, де розпочався її багаторічний таємний роман із Мортонем Фуллертоном, журналістом британської «Таймс».

Під час Першої світової війни Едіт Вортон працювала журналісткою «Таймс», майже постійно перебуваючи на лінії фронту. Її враження про війну вилилися в численні статті та есеї, а за самовіддану допомогу біженцям з районів бойових дій 1916 року уряд Франції нагородив письменницю орденом Почесного легіону.

До кінця життя Едіт Вортон мешкала у Франції і тільки одного разу, 1923 року, побувала у США — задля участі в церемонії вручення їй почесного докторського ступеня Єльського університету.

З-під її пера вийшло тринадцять великих романів, найвідомішим з яких дотепер залишається «Епоха невинності». Саме за нього 1921 року письменницю було удостоєно Пулітцерівської премії. Декілька книжок Вортон уже в наші дні стали основою для фільмів та серіалів,

серед яких особно стоїть блискуча екранізація «Епохи невинності», яку 1993 року здійснив Мартін Скорсезе. Головні ролі у фільмі виконали Мішель Пфайффер та Вайнона Райдер. Ця екранізація зібрала величезну кількість престижних нагород і премій, але запорукою її успіху стали, передусім, чудовий сюжет і майстерність письменниці, котра створила глибокі, проникливі та психологічно достовірні образи героїв.

Чудові книжки Едіт Вортон і сьогодні виходять багатьма європейськими мовами, хвилюючи серця нових поколінь читачів.

Книга

перша

Глава 1

Щічного вечора на початку сімдесятих років Крістіна Нільсон блискуче грала на сцені Нью-Йоркської музичної академії. Давали «Фауста».

Уже давно ширилися чутки, що ген на околиці, за Сороковими вулицями, скоро зведуть будівлю нового оперного театру, який своєю пишнотою перевершить театри європейських столиць. А тим часом тепер, коли саме гарячий сезон, світське товариство засідало потерті червоно-золоті ложі доброї старої Академії. Консерваторам будівля Академії припала до вподоби саме завдяки тому, що була вона тісною і незручною, тож її уникали «нові багатії», котрі лякали і водночас викликали гостру цікавість у корінних мешканців Нью-Йорка. Люди сентиментальні зберігали вірність Академії за милі серцю спогади, поціновувачі класичної музики вчашали до неї за дивної акустики, якою не могли похвалитися інші, більш сучасні концертні зали.

Тієї зими мадам Нільсон¹ виступала в Академії вперше, і публіка, яку преса звично наділяла епітетом «напрочуд блискуча», зібралася, щоб насолодитися її талантом, подолавши перед тим слизькі й засніжені вулиці в каретах, просторих родинних ландо або у скромних, а втім більш зручних «кебах Бруема». Прибути до Опери в такому екіпажі було майже так само почесно, як і у власній кареті. Але,

¹ Нільсон, Крістіна (1843–1921) — відома шведська співачка, що в опері Шарля Гуно «Фауст» виконувала роль Маргарити.

крім комфорту, бруемівські кеби мали ще одну, безперечну, перевагу — вийшовши з театру, ви могли одразу ж сісти в перший із цілої вервечки вишикуваних екіпажів і не чекати на вашого задубілого, захмелілого від джину кучера, доки той, лисніючи червоним носом, нарешті з'явиться з-за рогу. Це була одна з найпрекрасніших ідей людини, котра налагодила бізнес найманих екіпажів: адже вона першою здогадалася, що для американців значно важливіше покинути той чи інший розважальний заклад швидко, ніж з'явитися туди вчасно.

Коли Ньюланд Арчер відчинив двері й увійшов у напівтемряву своєї ложі, завіса вже піднялася, і перед очима молодого чоловіка відкрилася сцена в саду. Ньюланд міг дістатися Опери й раніше — о сьомій він пообідав у товаристві матері та сестри, потому неквапом викупив сигару в бібліотеці, заставленій натертими до блиску книжковими шафами з чорного горіха та стільцями з високими різьбленими спинками. Бібліотека — за строгий стиль меблів її в родині називали «готичною» — була єдиним місцем у домі, де міс Арчер дозволяла палити. Але, по-перше, Нью-Йорк був містом столичним, а всім відомо, що в столицях приїжджати до Опери занадто рано вважається «непристойним». А те, що вважалося «пристойним» чи «непристойним», так само багато важило у житті товариства, до якого належав Ньюланд Арчер, як і тисячі років тому тотемі й табу — вершителям долі, що вселяли жах у серця його далеких предків.

Друга причина запізнення Арчера була суто особистою. Він тому згаяв на сигару так багато часу, що десь глибоко в душі був естетом, і передчуття насолоди іноді уприємнювало його більше, ніж саме задоволення. А подія, що так хвилювала юнака, була

з-поміж особливо витончених, як, утім, і все, що дарувало йому радість. Мить, якої з нетерпінням чекав Арчер, була такою особливою, що якби він навіть погодив своє прибуття з антрепренером примадонни заздальгідь, то навряд чи зміг би з'явитися в ложі Музичної Академії у більш слушний момент, ніж коли вона заспівала чистим, немов кришталь, голосом, обриваючи пелюстки ромашки: «Любить... не любить... ВІН ЛЮБИТЬ МЕНЕ!»

Певна річ, прима співала «М'ама!», а не «Він любить мене!», оскільки безперечний закон музичного світу вимагає перекладати німецький текст французьких опер, що їх виконують англійські співачки шведського походження, італійською — мабуть, задля кращого розуміння американською публікою. Ньюланду Арчеру це здавалося таким же природним, як і решта визначальних умовностей його життя. Скажімо, причепурювати зачіску належить двома щітками, оправленими у срібло, на яким — його монограма, мережана синьою емаллю, а в товаристві у жодному разі не можна з'явитися без квітки в петлиці, й та квітка — то неодмінно має бути гарденія.

«М'ама... поп м'ама...» — виводила примадонна. З останніми урочистими звуками фінального «М'ама!» вона приклала розтріпану ромашку до уст і звела свій погляд на смагляве обличчя Фауста. Цю партію співав Капуль¹. Убраний у тісний камзол фіолетового оксамиту, у капелюсі з пером на голові, він силкувався надати своєму обличчю виразу такого ж щирого і безневинного, як і в його жертви.

¹ Капуль, Жозеф Віктор (1839–1924) — відомий французький співак-тенор. Мав ефектну зовнішність, багато гастролював Америкою.

Ньюланд Арчер, спершись на задню стіну ложі, одвів погляд од сцени і взявся розглядати публіку. Ось упрост перед ним — ложа старої місіс Менсон Мінготт. Жахлива огрядність старої леді не дозволяла їй бувати в театрі, проте на прем'єрах та модних спектаклях в її ложі завжди можна було побачити декого з молодших членів сім'ї. Цього разу там була невістка місіс Менсон — Лавелл Мінготт із донькою — місіс Веланд. Позаду вдягнених у парчеві шати матрон сиділа молода дівчина в білій сукні. Вона, мов зачарована, припала очима до закоханої пари на сцені. Зала принишкла: любовна арія мадам Нільсен саме сягнула апогею, коли ж її «М'ама!» завмерло під склепінням, дівчина зашарілася. Рум'янець забарвив її обличчя теплим рожевим тоном — аж до волосся, далі спустився вниз — до півкуль високих юних грудей, де й зустрівся зі скромною тюлевою косинкою, зашпиленою єдиною квіткою гарденії. Дівчина спустила погляд на чудовий букет білих конвалій, що лежав у неї на колінах, і Ньюланд Арчер помітив, як кінчиками пальців у білих рукавичках вона ніжно погладжує квіти.

Із грудей молодого чоловіка вихопилося зітхання — його честолюбство було вдоволене, і тепер він знову дивився на сцену.

Неможливо було не помітити, що на декорації не пошкодовано коштів, і це визнавали навіть ті, кому на власні очі доводилося бачити оперні театри Парижа та Відня. Авансцену було затягнуто сукном смарагдово-зеленого кольору. Посередині здіймалися симетричні горбочки зеленого моху, обгороджені ворітцями для гри у крокет, а над ними бовваніли невеличкі деревця, що зовні нагадували апельсинові, але чомусь були рясно вкриті лапатими трояндами —

рожевими і червоними. У моху рябіли велетенські братки, здатні позмагатися своїми розмірами з трояндами, а подекуди можна було спостерегти й справжнє диво природи — розкішні ромашки, що розпустилися на трояндових кущах.

Посеред цього дивного саду стояла мадам Нільсен у білій кашеміровій сукні, оздобленій блідо-голубим блискучим атласом, з крихітним ридикюлем на поясі. Її важкі, дбайливо заплетені русьві коси спадали по обидва боки муслінової шемізетки¹. Вона похнюплена слухала сповнені пристрасті слова пана Капуля і з виразом цілковитої невинності вдавала, що не розуміє його підступних намірів, коли той про щось багатозначно натякав їй, киваючи на нижнє вікно симпатичної цегляної вілли, що косо виступала з правої куліси.

«Мила! — подумав Ньюланд Арчер, знову пасучи поглядом дівчину з букетом конвалій.— Либонь, і не підозрює, про що мова».

І юнак заглибився у споглядання дівочого обличчя, охопленого почуттями, з хвилюванням володаря, в котрому горде відчуття чоловічої втаємниченості щодо певних речей змішувалося з ніжним благоговінням перед безмірною чистотою і невинністю.

«Ми з нею читатимемо Фауста разом... на берегах італійських озер».

У його уяві мрії про майбутній медовий місяць плуталися з думками про те, що йому варто відкрити перед своєю молодою дружиною світ шедеврів високої літератури. І хоча тільки нині по обіді Мей Велланд нарешті дала зрозуміти, що він їй «небайдужий» (о, ця сакральна формула, в яку втілюють

¹ Тут: легка коротка блузка, яку надягають під сукню з відкритим викотом.

свої почуття нью-йоркські панночки!), мрії Арчера миттєво полинули вперед, залишивши ген позаду і заручини, і обручку, і перший шлюбний поцілунок, і марш із «Лоенгріна»¹,— він уявив її поруч у їхній весільній подорожі серед чарівної розкоші старої Європи.

О ні, Ньюланд Арчер і думки не припускав про те, щоб його майбутня дружина зосталася простачкою. Навпаки, він сподівався, що вона набереється світського блиску, а розум її розвинеться і набуде гостроти (звісно ж, це він просвіщатиме її). Тоді його обраниця займе гідне місце серед найбільш відомих дам «молодого покоління», до яких завжди прикута увага чоловіків. Якби йому лишень стало рішучості з'ясувати причину такого свого честолюбства, можливо, він зізнався б собі, що хоче, аби його дружина була такою само досвідченою і послужливою в справах любовних, як та мила дама, образ якої ось уже два роки поспіль торкався струн його серця. Звісно, без жодного натяку на «поважний стан», який одного разу затьмарив життя тієї бідолашної жінки та ще й зруйнував його власні плани на цілу зиму.

Що ж до того, чи вдасться створити це диво, зіткане з льоду і пломеню, чи як воно приживеться у нашому жорстокому світі — Арчер не завдавав собі клопоту пошуками відповіді на ці питання. Вважав за достатнє мати власну точку зору і навіть не збирався її аналізувати,— адже так само поводитися всі ці випещені, убрані в білі жилети джентльмени з квітками в петлицях: ось вони один по одному з'являються в клубній ложі, обмінюються дружніми вітаннями, одразу ж наводячи біноклі

¹ Романтична опера Ріхарда Вагнера.

на дам — знайомих і незнайомих. А далі кожен починає оцінювати, коментуючи (звісно, критично), цей «продукт» тієї самої системи.

Що й казати, у царині думки і мистецтв Ньюланд Арчер уважав себе інтелектуально набагато вищим за цих рафінованих представників старої нью-йоркської аристократії. Достоту так воно й було: він більше читав, більше міркував, значно більше за них подорожував. Тож сам по собі кожен з них поступався йому, але всі разом вони представляли Нью-Йорк. Очевидно, тому, спонукуваний відомим стадним почуттям чоловічої солідарності, Арчер змушений був приймати їхню точку зору на моральні засади. Він інтуїтивно відчував, що йти наперекір громадській думці досить важко, і навіть... непристойно. До того ж — це могло окошитися на ньому, на його репутації.

— Ого! Ви тільки-но гляньте на це! — вигукнув Лоуренс Леффертс, одводячи бінокль од сцени.

Леффертса визнавали за авторитет в усьому, що стосувалося правил «нью-йоркського доброго тону». Безсумнівно, вивченню цього складного і захопливого питання він присвятив значно більше часу, ніж будь-хто інший, та самого вивчення для повного оволодіння усіма тонкощами було вочевидь замало. Досить було одного погляду на його високе, ясне чоло, ідеальний залом щених світлих вусів, довгі ноги у витончених лакованих черевиках, щоб зрозуміти: знання законів «доброго тону» — це вроджений хист людини, для якої недбале носіння дорогого модного одягу і вміння рухатися з ледачою грацією не є вдаванням. Таке нечасто трапляється серед людей, високих на зріст. Як казав про нього один з молодих шанувальників: «Ніхто краще за Ларрі не знає, коли, виїжджаючи ввечері, годиться

пов'язувати чорну краватку, а коли ні». А вже щодо бальних черевиків та лакованих «оксфордів»¹, то по цій лінії Леффертс вважався справжнім знавцем.

«О Господи!..» — знову мовив він, мовчки передаючи бінокль старому Сіллертону Джексону. Ньюланд Арчер простежив, куди дивився Леффертс, і виявив, що ці його вигуки викликала поява незнайомки в ложі місіс Мінґотт. То була якась струнка молода жінка, трохи нижча на зріст від Мей Велланд, з густим кучерявим каштановим волоссям, перев'язаним вузькою стьожкою в діамантах. Ця зачіска й фасон темно-синьої оксамитової сукні, вище талії підперезаної поясом з великою старомодною пряжкою, надавали образу жінки деякої театральності. На мить вона зупинилася посеред ложі, обираючи місце, і, не звертаючи жодної уваги на жвавий інтерес публіки до своєї персони, висловила сумнів: мовляв, їй, напевно, не варто займати вільне місце поряд з міс Велланд. Потім, ледь усміхнувшись, опустила в крісло у протилежному кутку, де сиділи місіс Лавелл з невісткою місіс Велланд.

Містер Сіллертон Джексон віддав бінокль Лоуренсу Леффертсу. Усі, хто був у клубній ложі, витріщилися на старого, чекаючи на його вердикт — містер Джексон був таким же незаперечним авторитетом по лінії «родинних зв'язків», як і Лоуренс Леффертс щодо «доброго тону».

Він досконально знав родоводи усіх аристократичних родин Нью-Йорка, і ніхто крім нього не міг пролити світло на такі складні питання, як зв'язок сім'ї Мінґоттів із Далласами з Південної Кароліни, чи родинні перехреснування старшої гіл-

¹ Строгі чорні черевики без прикрас, які носять із фраком або смокінгом.